

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΑΛΩΝΙΟΙ

Χρήσιμον εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὰ τῆς πατρίου ἱστορίας κρίνομεν νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα ἔγγραφον τοῦ Βερνάρδου de Averstone πρὸς τὸν βασιλικὸν ἰατρὸν Ἀρνάλδον de Villanova, σταλὲν εἰς αὐτὸν τῇ 1 Ἰουλίου 1308 κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Ἰακώβου Β'. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Rubió y Lluch ἐκ τοῦ ἐν Βαρκελώνι ἀρχείου τοῦ Στέμματος τῆς Ἀραγωνίας (Corona d'Aragó. Reg. 140, p. 110) ἐν τῇ *Rivista des Estudios Universitaris Catalans*¹, ἔπειτα δὲ καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ συλλογῆς μνημείων ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ ἐν Βαρκελώνι Ἰνστιτούτου καταλωνικῶν μελετῶν². Ἐχει δὲ ὧδε·

Venerabili et prudenti viro magistro Arnaldo de Villanova phisico, consiliario et familiari suo dilecto, salutem et dilectionem. litteram vestram recepimus juxta quam, quia credentia vestra est, quod esset Altissimo gratum, si gentes nostras in partibus Romanie digentes ne monachis monasterii Sancti Anthanasii in Monte Sancto de habitacionibus Romanie inferrent molestias compesceremus, comparente in presencia nostra altero ex illis duobus monachis monasterii supradicti in littera vestra contentis, rescriptum nostram ei concessimus per quod expresse mandamus militibus et peditibus naturali-

¹ Τόμος Α' 1907, τεῦχος Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου σ. 40.

² Institut d'Estudios Catalans. Documents per l'Historia de la cultura Catalana mig - eval publicats per A. Rubió y Lluch Volum I. Barcelona. 1908 σ. 45.

bus nostris in partibus Romanie degentibus, nec non devotos et amicos nostros rogamus ne monasterio supradicto seu adiacentibus suis, monachiis, familiis aut aliis bonis suis dampnum inferant, molestium seu gravamen. cimmo tam Dei intuitu quam nostri contemplatione illos sub protectione sua recipiant comendatos. ceterum recolimus nuper vobis precando scripsisse per litteras quas vobis dilectus consiliarius et magister rationalis curie nostre Petrus Boyl debuit presentare ut ad nos novellum opus per vos conditum, *medicine speculum* nuncupatum, pro conservatione salutis nostre mittere deberitis, sane quare ignoratur a nobis utrum dicte littere ad vos pervenerint, providenciam vestram iterato psecamur quatenus opus predictum seu *speculum medicinae* ad nos pro conservacione nostre salutis, quam ut tenemus certissime tenere cupitis, per fidum vestrum nuncium sublato more dispendio transmitatis, scituri nos opus ipsum nemine communicuros nisi previo consensu vestro magistro Martino de Caliga Rubea nostro phicico id pandemus, qui de salute et sanitate corporis nostri sollicitam curam gerit. rescribatis igitur nobis super hiis vestre continuo voluntatis intentum. datum Valencie Kalendas julii anno domini. mccc. octavo

Bernardus de Aversone mandato regio facto per magistrum Martinum de caliga Rubea.

Ἄξια λόγου ἐν τούτῳ τῷ ἐγγράφῳ εἶνε τὰναφερόμενα εἰς τὰ τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἧτοι τῆς Λαύρας. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἡ μονὴ αὕτη εἶχεν ἀποστείλει δύο μοναχοὺς, ὅπως παρακαλέσωσι νὰ μὴ παρένοχληθῆ ἡ μονὴ ὑπὸ τῶν gentes nostrae in partibus Romanie. Οὗτοι δὲ, ἐντυχόντες τῷ Ἀλνάρδῳ de Villanova, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ συστατικὸν πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀραγωνίας, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος Β' παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς διάταγμα, δι' οὗ ρητῶς εἶδιε τὴν διαταγὴν militibus et peditibus naturalibus nostris in partibus Romanie degentibus, καὶ παρε-

κάλει τοὺς εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένους καὶ φίλους νὰ μὴ ἐπιφέρωσιν ἐνόχλησιν τινα ἢ βλάβην εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας ἢ τοὺς εἰς αὐτὴν προσκειμένους μοναχοὺς, τὰς οἰκογενείας ἢ τὰ κτήματα αὐτῶν, ἀπ' ἐναντίας δὲ νὰ ἔχωσιν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν.

Εἶνε δὲ φανερόν, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς στρατιᾶς τῶν Καταλώνιων, τῆς *κουμπάνιας* λεγομένης ὑπὸ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως, ἣν εἰσεδέχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βυζαντίου τῷ 1302 ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος μετὰ τὸ πέρασ τοῦ μεταξὺ Φρειδερίκου Β' τοῦ Ἀραγωνικοῦ καὶ Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδρηγαυοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πολέμου. Ἡ ἐταιρεία αὕτη τῶν Καταλώνιων μετὰ πολλὰς περιπετείας, αἰτίνας ἐξιστορήθησαν πλὴν τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων Γεωργίου Παχυμέρους καὶ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ὑπὸ τοῦ μετὰ τῶν Καταλώνιων συστρατεύσαντος Ἰσπανοῦ ἱστορικοῦ Ῥαμῶν Μουντάνερ, πρὸ ὀλίγων δ' ἐτῶν ἀπετέλεσαν τὸ θέμα εἰδικῆς συγγραφῆς τοῦ κ. Schlumberger¹, ἐξωσθεῖσα τῆς Θράκης, κατέλαβε τελευτῶντος τοῦ 1307 ὡς ὀρμητήριον αὐτῆς τὴν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χερσονήσου Παλλήνης μακεδονικὴν Κασσάνδρειαν, τὴν σημερινὴν Κασσάνδραν. Ἐξ αὐτῆς δ' ὀρμώμενοι ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1307 καὶ ἐπὶ μέγα μέρος τοῦ 1308 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γάλλου Θεοβάλδου Σεποᾶ (Cheroy) ἐδῆρουν μὲν τὴν ὑπαιθρον Μακεδονίαν, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Βερροίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπειράθησαν, ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τοῦ γενναίου Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ Χανδρηνοῦ. Κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς δ' ἐκεῖνας εἰσῆλασαν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ παντοίας προεξένησαν ταλαιπωρίας τῶν μοναχῶν.

Περὶ τῆς ἀγιορειτικῆς ταύτης ἐπιδρομῆς τῶν Καταλώνιων οὐδὲν διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ προμνημονευθεῖσαι πηγαί. Ἄλλ' ἔχομεν τὴν περὶ αὐτῆς διήγησιν ἀνωνύμου Σλάβου βιογράφου,

¹ Expédition des Almogavares ou routiers Catalans en Orient de l'an 1302 à l'an 1311. Ἐν Παρισίῳ. 1902. Ἠρβλ. Σπυρ. Π. Λάμπρου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Γ' σ. 447-491.

τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Ἁγίῳ ὄρει σερβικῆς μονῆς Χιλιανταρίου καὶ ἔπειτα Σέρβου ἀρχιεπισκόπου Δανιήλ Β. Οὗτος διηγεῖται τὴν ἀντίστασιν τῆς δίκην φρουρίου τετειχισμένης μονῆς « ἐπὶ τρία σχεδὸν ἔτη εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Καταλωνίων, τῶν Ἄλμουγαβάρων, τῶν Τουρκοπούλων καὶ ἄλλων βαρβάρων μισθοφόρων μεμισθωμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ». Καὶ οὐ μόνον διηύθυνε τὴν ἀμυναν αὐτὸς ὁ ἡγούμενος, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀγάγη ἐπικουρίας, διαφυγῶν νύκτωρ ἐκ τῆς μονῆς, ἔσπευσεν εἰς Σκόπια καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας Στεφάνου Οὐρεσι. Ἐπιστρέψας δὲ, κατώρθωσε μετὰ πολλῶν κινδύνων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἔτι γενναίως ἀντέχουσαν μονήν. Ἦδη δὲ ὁ λιμὸς ἐλυμαίνετο τοὺς μοναχοὺς, οἵτινες τέλος κατώρθωσαν ὡς ἐκ θαύματος νὰ παλλαγῶσι τῶν ἐπιδρομέων¹.

Τὰ δεινὰ τῆς μονῆς τοῦ Χιλιανταρίου, ἅτινα διὰ μακρῶν διεκτραγωδεῖ ὁ βιογράφος τοῦ Δανιήλ, δύνανται νὰ παράσχωσιν εἰς ἡμᾶς εἰκόνα τινὰ τῶν παθημάτων τῶν λοιπῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου ὄρους, ὅσα ὑπέστησαν παρὰ τῶν Καταλωνίων, ὧν μέχρι τοῦ νῦν παροιμιακῆν διετήρησε τὴν ἀνάμνησιν ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι τὰ περὶ τριετοῦς πολιορκίας λεγόμενα εἶνε ὑπερβολικά, οὐδ' ἀνταποκρίνονται πρὸς τᾶλλοθεν γνωστὰ ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν διδασκόμεθα, ὅτι οἱ Καταλώνιοι ἤδη τὸ ἔαρ τοῦ 1309 ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Κασσάνδρειαν καὶ τραπῶσι πρὸς νότον, ὅτε καὶ, διαδάντες τὴν Θεσσαλίαν, ἐπῆλθον ἐναντίον τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατέλυσαν αὐτὸ, νικήσαντες τῷ 1311 ἐν τῇ παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχῃ τὸν δοῦκα Βάλθερον Βριέννιον². Δυσκολώτατον δὲ θὰ ἦτο πρὸς ἀποδοχὴν τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀνωμένου βιογράφου περὶ τῆς οὕτω μακρᾶς πολιορκίας τοῦ Χιλιανταρίου

¹ Τὴν βιογραφίαν ταύτην εἶχεν ἐν χειρογράφῳ ἐπωφεληθῆ ὁ κ. Schlumberger ἐνθ' ἀν. σ. 930-40. Ἐκ' ἰσχύτων δ' ἐξεδόθη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Zivoti kraljeva i arhiepiskopa srpskih, ἀλλ' ἡ ἔκδοσις, αὕτη δὲν εὐρίσκεται ἐν Ἀθήναις.

² Σπυρ. Π. Δάμπρον Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Γ' σ. 483 κ. ἑ.

νάποδεχθῶμεν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν λοιπῶν Καταλωνίων ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐγκατέμεινεν ἀπόσπασμα ἐν Ἄγιῳ ὄρει.

Ὅπως δὲ ἦ εἰς τὰ Σκόπια πρὸς συνάντησιν τοῦ Στεφάνου Οὖρεσι μετάβασιν τοῦ Δανιηλ, ἣν δὲν ἔχομεν λόγους νὰ διαμφισβητήσωμεν, δεικνύει, ὅτι καὶ ἐπίμονος καὶ οὐδαμῶς παροδικὴ ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῶν Καταλωνίων ἐπιχείρησις τῆς πολιτορχίας τοῦ Χιλιανταρίου. Ἡ δὲ διάρκεια αὐτῆς ἔδωκε πιθανῶς καιρὸν εἰς τὰς λοιπὰς μονὰς νὰ παρασκευασθῶσι μὲν πρὸς ἄμυναν, νὰ φροντίσωσι δὲ περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, πρὶν ἢ οἱ Καταλώνιοι ἐκ τοῦ βορρᾶ τῆς ἀθωνικῆς χερσονήσου, ὅπου ἔκειτο ἡ μονὴ Χιλιανταρίου, ἐπικαταβῶσι πρὸς νότον. Εἴπερ τινὲς δὲ καὶ ἄλλοι εἶχον καιρὸν νὰ προβῶσιν εἰς τὰς προσηκούσας ἐνεργείας οἱ μοναχοὶ τῆς Λαύρας, κειμένης ἐν τοῖς νοτιωτάτοις καὶ δυσβατοτάτοις τῆς χερσονήσου. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται ἡ διαπρέσβευσις αὐτῶν, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν ἔγγραφο τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Β'.

Τὰ δ' ἐν αὐτῷ λεγόμενα περὶ οἰκογενειῶν τῶν μοναχῶν προέρχονται βεβαίως ἐκ παρανοήσεως τῶν ζητηθέντων ὑπὸ τῶν πρέσβειων. Πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ταῦτα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς παροίκους τοὺς ἐγκαταβιοῦντας ἐν τοῖς ἐν Ἄγιῳ ὄρει κτήμασι τῆς μονῆς καὶ τοῖς ἀνά τὴν χερσόνησον Κασσάνδραν μετοχίσις τῆς Λαύρας¹.

¹ Δὲν νομίζω ἀπίθανον, ὅτι ἀνωτέρω ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τῆς σ. 322 ἀντὶ μοναχίσις πρέπει νὰ αναγνώσωμεν μετοχίσις.